

تالیف و تصحیح: آیت‌الله العظمی

عالمان شیعه وصیانت از سرمایه‌های اسلامی

مهدی اوطا‌تبی

کتاب دانشجو

www.ketab.ir

عالمان شیعه و صیانت از سرمایه‌های ملی

مهدی ابوطالبی

ناشر: انتشارات کانون اندیشه جوان

چاپ دوم: ۱۳۹۵

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۱۵۰۰۰ تومان

طراح جلد: سید ایمان نوری نجفی

چاپ و صحافی: القدير

این سیت چاپی به سفارش دبیرخانه همایش ملی اقتصاد مقاومتی منتشر شده است

کانون اندیشه جوان

سراسر: ابوطالبی، مهتاب، ۱۳۵۲-

عنوان و نام پدیدآور: عالمان شیعه و صیانت از سرمایه‌های ملی / مهدی ابوطالبی

مشخصات نشر: تهران: کانون اندیشه جوان، ۱۳۹۵.

مشخصات ظاهری: ۱۷۶

قیمت: ۱۵۰۰۰۰ ریال شابک: ۹۶۴-۶۰۰۰-۹۱

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا.

یادداشت: کتابنامه، همچنین به صورت زیرنویس. وضعیت: نه

موضوع: شیعه — روحانیت — فعالیت‌های سیاسی.

موضوع: Shi'ah—Clergy—Political Activity.

موضوع: اسلام و سیاست.

موضوع: Islam and Politics.

موضوع: شیعه و سیاست.

شناسه افزوده: کانون اندیشه جوان.

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۵ ۲۹۷/۴۸۳۲/۲۹۷

رده‌بندی دیویی: ۲۹۷/۴۸۳۲

شماره کتابشناسی ملی: ۴۵۲۹۷۸۰

تهران: تقاطع بزرگراه شهید مدرس و خیابان شهید بهشتی، پلاک ۵۶

تلفن: ۸۸۵۰۵۴۰۲ - ۸۸۵۰۳۳۴۱

همه حقوق محفوظ است

فهرست

۹	پیشگفتار.....
۱۳	مقدمه.....
۱۵	فصل اول: کلیات مفاهیم.....
۱۵	الف) مفاهیم کلیدی.....
۱۵	۱. عالم دینی.....
۱۵	۲. سرمایه.....
۱۵	۳. ملیت.....
۱۷	۴. ایران معاصر.....
۱۸	ب) جایگاه سیاسی - اجتماعی علمای شیعه - ایران معاصر.....
۱۸	۱. دوره صفویه.....
۲۵	۲. دوره افشاریه و زندیه.....
۳۰	۳. دوره قاجار و پهلوی.....
۳۵	ج) مبنای نظری اقدامات علما در حمایت از سرمایه‌های ملی.....
۳۵	۱. نفی سبیل (سلطه نداشتن کفار بر مسلمین).....
۳۶	۲. عزت و شوکت مسلمین.....
۳۷	۳. حرمت دوستی و مودت با کفار.....
۴۱	۴. حرمت تشبه به کفار.....
۴۵	فصل دوم: نقش علمای شیعه در حمایت از تولید ملی و کار و سرمایه مالی ایرانی.....
۴۵	الف) صدور فتوا و اعلامیه در تحریم کالای خارجی و ترویج کالای داخلی.....

۱. دلایل تحریم کالای خارجی و ترویج کالای داخلی در اعلامیه‌های علما ۴۶
۲. تعهد عملی علما در اعلامیه‌ها ۶۴
- (ب) اقدام عملی: تأسیس شرکت اقتصادی اسلامی اصفهان ۶۸
 ۱. حمایت از تولید داخلی و کار و سرمایه ایرانی ۷۰
 ۲. استقبال اقشار مختلف جامعه از محصولات شرکت ۷۴
 ۳. گستره و قلمرو فعالیت شرکت ۸۰
 ۴. ثبات اسلامی و به‌خطرانداختن منافع استعمار ۸۰
- فصل دوم: نقش علمای شیعه در حفاظت از منابع زیرزمینی و روزمینی ملی ۸۵
 - (الف) لغو قرارداد روم با دستور آیت‌الله ملاعلی کنی ۸۵
 ۱. مفاد قرارداد ۸۶
 ۲. مخالفت علم به و آیت‌الله ملاعلی کنی با قرارداد ۹۰
 - (ب) لغو قرارداد رژی با حکم ولایت میرزای شیرازی (نهضت تحریم تنباکو) ۹۵
 ۱. مفاد قرارداد ۹۵
 ۲. مشکلات قرارداد و ناراضیاتی مردم ۹۸
 ۳. رجوع مردم به علما به عنوان ولی‌الامر و نایب امام زمان (عج) ۱۰۵
 ۴. لغو امتیاز بر اساس حکم ولایت میرزای شیرازی ۱۱۲
 - (ج) نقش علما در لغو قرارداد ۱۹۱۹ و ثوق الدوله ۱۱۶
 - (د) نقش علما در قطع سلطه انگلیس بر نفت ایران (نهضت ملی‌شدن نفت) ۱۲۴
 ۱. نقش آیت‌الله کاشانی به عنوان رهبر نهضت ۱۲۴
 ۲. فتاوا و حمایت مراجع تقلید از ملی‌شدن نفت ۱۴۹
 ۳. فتاوا و حمایت علمای شهرهای مختلف از ملی‌شدن نفت ۱۵۱
 ۴. اقدامات حمایتی علما از نهضت و رهبران، پس از ملی‌شدن نفت ۱۵۸
- نتیجه‌گیری ۱۶۳

۱۶۵	کتابنامه
۱۷۱	فهرست آیات و روایات
۱۷۳	نمایه اعلام

www.ketab.ir

پیشگفتار

تا کنون به دلیل به فزونی عالمان شیعه در عرصه‌های اجتماعی و به‌ویژه اقتصادی، کمتر توجه شده است و اطلاعات کمتری در این زمینه وجود دارد؛ اما در دورهٔ هجوم نظامی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی غرب در تاریخ معاصر ایران، مدارک درخور حسی وجود دارد که از نقش مؤثر علمای شیعه در مقابله با این تهاجم حکایت می‌کند.

عالمان شیعه، برخوردار از منزلت اجتماعی بالا در جامعهٔ ایران، بر اساس مبانی و اصول دینی خاص و با تکیه بر سرمایهٔ اجتماعی عظیم تودهٔ مردم، از سرمایه‌های ملی ایران حفاظت کرده‌اند. توجه آنان به کارکرد مثبت و منفی مصرف کالاهای داخلی و خارجی، عاملی تأثیرگذار بر تضعیف نفوذ نظامی دشمن، افزایش ثروت و سرمایه ملی، ممانعت از خروج نیروی کار ایران و مانند آن بوده است. آنان با مقابله با قراردادهای استعماری مثل رویتز، رژی، ۱۹۱۹ و ثوق‌الدوله و قرارداد نفت ایران و انگلیس، مانع تاراج و ازبین‌رفتن منابع زیرزمینی و روزمینی از جانب بیگانگان شدند.

کتاب حاضر، بر خلاف برخی تصورات غرب‌گرا، گوشه‌هایی از اقدامات

نگاهبانان عالم‌ان شیعه در جلوگیری از حضور و استیلای استعمارگران و حفاظت از منابع و سرمایه‌های ملی ایران را حکایت می‌کند.

اثر حاضر محصول تلاش گروه نظام‌ها و مطالعات انقلاب اسلامی مرکز پژوهش‌های جوان است. این مجموعه، شاخه‌ای از شاخسار پُرتروبار پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی^۱ است که با گروه‌های علمی «بینش و اندیشه»، «مطالعات فرهنگی و اجتماعی»، «نظام‌ها و مطالعات انقلاب اسلامی»، «اخلاق، تربیت و سبک زندگی»، «سنت‌های حوزوی و آداب طلبگی» و «ادب و هنر» به افق‌های پیش‌رو و نام‌های پیشرو در عرصه فرهنگ جامعه اندیشیده، آثار مفیدی به ثمر نشانده است. رشد و شکوفاندن باورها و گرایش‌های دینی، معرفی الگوهای مطلوب رفتار، پاسخ به نیازها و خواسته‌های جوانان در زمینه‌های دینی، فرهنگی و اجتماعی از برجسته‌ترین اهداف فراوری مرکز است تا با رصد شرایط روز جامعه، به صورت منسجم و ضروری دست زده، پژوهش‌هایی مفید بیافریند.

۱. پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی با توجه به بایستگی جمعیتان دقیق و منسجم، نظریه‌پروری و نوآوری درباره زیرساخت‌های اندیشه دینی و نظام‌ها، جنبه علمی متناسب بر آن و پرداخت علمی و روزآمد به حوادث واقعه فکری و صیانت از دستاوردهای فرهنگی و سلامت فکری افشار تحصیل‌کرده و نسل جوان کشور، به‌عنوان نهادی علمی - پژوهشی و آموزشی، دانشگاهی و حوزوی در سال ۱۳۷۳ تأسیس شد. این پژوهشگاه دارای شخصیتی حقوقی، مستقل و در حکم نهاد عمومی و غیردولتی و غیرانتفاعی است که در قالب چهار پژوهشکده حکمت و دین‌پژوهی، نظام‌های اسلامی، فرهنگ و مطالعات اجتماعی و دانشنامه‌نگاری دینی، همچنین مرکز پژوهش‌های جوان فعالیت می‌کند.

مرکز پژوهش‌های جوان در چهار سطح جوان، دانشجو، اندیشه و طلبه به تولید آثاری در قالب‌ها و گونه‌های متفاوت مشغول است:

۱. «کتاب جوان» برای مخاطبان جوانی تهیه می‌شود که ۱۷ تا ۲۴ ساله‌اند و دوره متوسط تحصیلی را سپری کرده‌اند.

۲. «کتاب دانشجو» مربوط به جوانان دانش‌پژوه در مقطع کاردانی و کارشناسی است که به‌طور معمول ۱۸ تا ۲۶ سال دارند.

۳. «کتاب اندیشه» برای جوانانی نگاشته می‌شود که پویایی فکری خویش را تعالی بخشیده و به‌فری قرار از مقطع کارشناسی قدم نهاده‌اند و به‌طور معمول کمتر از ۲۸ بهار را تجربه کرده‌اند.

۴. «کتاب طلبه» با جوانانی است که سال‌های نخست و سطوح میانی علوم حوزوی را می‌گذرانند.

کتاب پیش‌رو از آثار سطح دانشجوی این مرکز است.

این مرکز با قدردانی از جناب حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر مهدی ابوطالبی برای انجام این اثر، تلاش مجدانه مدیر گروه نظام‌ها و مطالعات اسلامی آقای سیدرضا کلوری و همکاری ارزیابان گرامی آقایان دکتر رضا بسرنیا و دکتر ابودز مظاهری را ارج نهاده، صمیمانه در انتظار نقدها و پیشنهادهای خوانندگان تیزبین خود نشسته است.

مرکز پژوهش‌های جوان

مقدمه

علمی شیعه هر واری بر اساس وظیفه‌ای که بر عهده دارند و آن، هدایت و رهبری جامعه اسلامی در عصر غیبت در راستای احکام اسلام و موازین شرع است، اقدامات مخفی از مردم داده‌اند. ذهنیت عمومی جامعه ما، به ویژه نسل جوان، این است که وظیفه و اقدامات عملی علما، بیشتر در مباحث خاص دینی - مثل برپایی مراسم دینی، وظیفه خطابه و امام جماعت بودن و پاسخ‌گویی به سؤالات و شبهات اعتقادی و شرعی مردم - بوده است؛ بنابراین به فعالیت‌های علمای شیعه در عرصه‌های خاص اقتصادی، سیاسی، بین‌المللی و فرهنگ اجتماعی کم‌توجهی شده و این مناسبت کمتر بیان شده است. امروز نسل جوان ما نمونه‌های زیادی از اقدامات علما در حفظ موازین دینی، مقابله با شبهات اعتقادی، مناظرات مذهبی، عقیدتی و... را سراغ دارند؛ اما اگر از نقش علمای شیعه در حفظ اقتصاد ملی یا هویت ملی یا منافع ملی کشور سخن بگوییم، قطعاً اطلاعات کمتری در این زمینه وجود دارد. این در حالی است که چون اسلام دینی جامع است و برای همه عرصه‌های زندگی بشر برنامه دارد، بالطبع عالمان اسلامی که وظیفه تبلیغ دین و حراست از آموزه‌های دینی و اجرای آن در جامعه بر عهده دارند؛

باید در عرصه‌های اقتصادی، اجتماعی و سیاسی نیز فعال باشند. در تاریخ معاصر ایران که دوره هجوم نظامی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی غرب به این کشور است، همواره شاهد حضور زیرکانه و مؤثر علمای شیعه در مقابله با این تهاجم بوده‌ایم. یکی از اقدامات علمای شیعه در مواجهه با این تهاجمات، دفاع و حمایت از سرمایه‌های ملی ایران است که آثار سیاسی، اقتصادی و اجتماعی فراوانی داشته است. در این کتاب به نمونه‌هایی از اقدامات این بزرگان اران در حفظ و حراست از سرمایه‌های ملی کشور اشاره خواهیم کرد.